

Txernòbil: present negre, futur incert

La central de Txernòbil després de l'accident. Les conseqüències encara no s'han determinat.

El dia 26 farà deu anys de l'accident de la central nuclear de Txernòbil. No han aparegut els casos de leucèmia previstos, però, en canvi, el càncer de tiroide infantil ha augmentat espectacularment. Les previsions de futur són encara incertes.

Van intentar d'amagar-ho, però els vents i les pluges van fer viatjar els àtoms i al cap de pocs dies al nord d'Europa ja havien percebut un augment de radiació estrany que provenia de la Unió Soviètica. Des d'aquells dies de final d'abril de 1986, un nom serveix de trista denominació tant per recordar els perills de les centrals nuclears com per simbolitzar qualsevol altre possible desastre. Es parla de "txernòbil genètic" o de "txernòbil químic", segons que hom vulgui alertar sobre els perills de les manipulacions de l'ADN o del risc d'accident en factories.

Era el 26 d'abril de 1986, a la una i vint-i-tres de la matinada (hora local), quan un dels reactors de la central ucraïnesa de Txernòbil tenia l'accident nuclear més greu de la història. Els dies següents les partícules radioactives s'escamparen per gairebé tot Europa, si bé a la majoria de llocs els nivells no representaven cap perill. Varen arribar fins i tot a milers de quilòmetres, als Països Catalans, tot i que a uns nivells molt per sota dels que han de despertar alarma.

Però en l'espai més a la vora de la central l'accident ja havia causat unes quantes morts. Si bé la central

és a Ucraïna, el país més afectat va ser Bielorússia. També una part de Rússia en va sofrir les conseqüències.

Deu anys després, els metges expressen la seva sorpresa perquè les malalties que havien predit no han sortit, però n'han aparegudes d'altres i les previsions de futur no són prou clares. El seguiment mèdic dels afectats pot ajudar a entendre els efectes de les radiacions. Dos dels quatre reactors de Txernòbil continuen treballant, perquè Ucraïna no pot prescindir-ne sense un ajut internacional que mai no acaba d'arribar. Unes quantes cen-

ARXIU

Mercat de Kíev.
Els productes
agrícoles van
resultar
contaminats.

trals, tan antigues com la de l'accident, també treballen a l'Europa de l'Est, per la mateixa raó. I al marge d'accidents i riscos, de catastrofismes o d'irresponsabilitats, l'energia nuclear sembla que hagi perdut la batalla econòmica, que per alguns és l'única important. Ara, només França i el Japó continuen promovent aquests reactors.

Uns deu quilòmetres a la rodona de Txernòbil són ara inhabitables i els tècnics que hi treballen només hi poden passar uns quinze dies seguits, per no rebre dosis de radiació excessives. En un radi d'una trentena de quilòmetres hi viuen molt poques persones i pràcticament cap de jove. I més lluny de Txernòbil hi ha indrets diferentment afectats. De vegades hi ha petites "illes", tocades per una gran quantitat d'element radioactiu.

Els boscos i els sòls que envolten Txernòbil acumulen radioactivitat i n'acumularan durant molt de temps. Un sarcòfag envolta la central accidentada, però, nou anys després, encara és de témer que algun dia l'estructura no permeti una altra fuga radioactiva. Més de cent mil tones de residus radioactius esperen que algú sàpiga què fer-ne.

Millions d'afectats. Quant als efectes mèdics, hi ha gent afectada de forma molt diferent. Segons les autoritats, en l'accident o al cap de

poques hores varen morir 31 persones. Unes 30.000 més, que participaren en el control de l'accident i en la neteja de l'espai circumdant, són invàlides. Oficialment, Ucraïna reconeix 125.000 morts, entre 1988 i 1994, per causes relacionades amb l'accident. Una xifra esfereïdora, si pensem que Bielorússia va rebre dos terços de tota la radiació. Més de tres milions de ciutadans cobren subsidi d'afectats, però uns quants milions més viuen o vivien a prop i no els han reconegut el mateix dret.

Els especialistes només tenen dos referents per a predir els efectes de la radiació: Hiroshima i Nagasaki. En aquestes dues ciutats japoneses, hi van aparèixer casos de leucèmia a partir dels cinc anys del bombardeig i càncer de tiroide més enllà dels deu anys. Sobre això, els metges creien que, amb uns nivells de radiació més de cent vegades superiors a totes dues bombes atòmiques juntes, els efectes havien de ser semblants. Però les leucèmies no han augmentat significativament, essent així que els càncers de tiroide sí que s'han disparat. I ho han fet sobretot entre els nens que tenien menys de cinc anys en el moment de l'accident. També han aparegut malalties no canceroses: afeccions cardiovasculars, digestives, hormonals o sexuals.

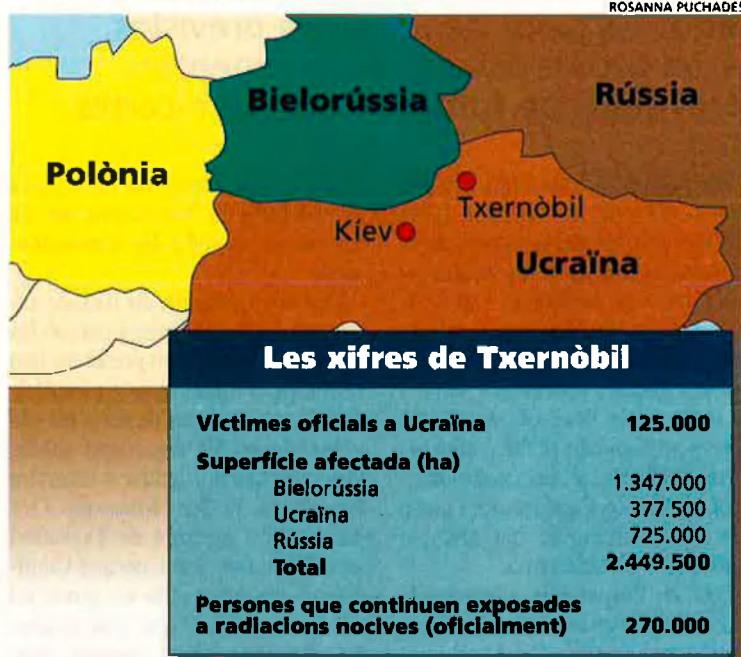
Cal afegir-hi, a més, els nens nascuts amb greus malformacions. Per temor d'això moltes dones avortaren els mesos següents a l'accident. Una de les preocupacions dels metges són els possibles danys cerebrals en fills de dones embarassades en el moment de l'accident. L'Organització Mundial de la Salut patrocina un estudi per comparar les capacitats de nens nascuts en àrees contaminades de Bielorússia amb nens de llocs no afectats. Els primers indicis suggereixen que els nens de l'àrea afectada presenten retard mental i problemes emocionals i de comportament amb més freqüència.

Fins ara han aparegut més de 600 casos de càncer de tiroide infantil des del 1986; la majoria es concentra en una àrea situada a uns 200 quilòmetres al nord de Txernòbil, on la pluja va dipositar iode radioactiu. Respecte al 1985, la taxa de càncer de tiroide infantil s'ha multiplicat gairebé per sis.

Les diferències entre allò que va passar a Hiroshima i Nagasaki i el que passa a Txernòbil es podrien explicar per tipus de radiació. Les bombes atòmiques exposaren la població a dosis molt més elevades de raigs gamma i de neutrons.

Un col·lectiu particularment afectat va ser els dels anomenats "liquidadors", que s'enfrontaren amb l'accident i netejaren la zona. L'OMS diu que van ser uns 800.000, quan els ucraïnesos parlen de només 200.000. En tot cas, aquesta feina no solament va fer molts ferits per dosis agudes de radiació, sinó també una sèrie de malalts crònics. Tot i que la majoria no tenen cap mena de càncer, sí que es posen malalts molt més sovint que no les persones no afectades. Tenen problemes diversos i, entre les possibles causes, els metges parlen d'envelliment prematur.

Les previsions no són gens falagüeres. Alguns experts creuen que l'augment de casos de càncer de tiroide és només el principi d'una extensió de malalties canceroses entre la població. No es pot assegurar que al cap de pocs anys les leucèmies augmentin d'una forma important, però tampoc no es pot negar aquesta possibilitat. Els ex-

Àtoms de paper

Durant uns quants dies l'accident de Txernòbil va ocupar l'espai preferent dels diaris. Marta Espar, ara corresponsal de Televisió Espanyola a Berlín, va realitzar un estudi finançat per la Fundació Catalana per la Recerca i aparegut al número 1 de la revista *Quaders*, que edita l'Observatori de la Comunicació Científica (Universitat Pompeu Fabra).

L'estudi analitza la informació apareguda als diaris barcelonins *La Vanguardia* i *El Periódico*, a *El País*, de Madrid, a tres diaris alemanys i a tres de francesos. El volum d'informació era molt més gran en dos dels diaris alemanys estudiats, essent així que els articles de periodistes especialitzats era molt més gran en la premsa francesa i molt menor en la premsa espanyola. Per la seva banda, a la premsa alemanya hi havia més articles d'opinió. Però la diferència més significativa és que mentre la premsa espanyola i francesa s'ocupava d'analitzar les conseqüències de l'accident a l'URSS, la premsa alemanya donava una gran importància als efectes sobre el propi país, per més proximitat a Ucraïna i per una sensibilitat ecològica superior.

Tanmateix, les informacions aparegudes a Alemanya incorrien en contradiccions, segons la persona que donés l'opinió –cosa que no passava amb les versions oficialistes dels altres països–. En tot cas, l'opinió pública es va tornar més antinuclear i poques setmanes després, en una enquesta del setmanari *Der Spiegel*, un 69% de la població es mostrava contrària a construir noves centrals. Una constant a tots els diaris era la crítica de la manca de transparència de les autoritats soviètiques. Tot plegat va fer que, com diu Marta Espar, Txernòbil fos al mateix temps una crisi nuclear i una crisi informativa. **X. D.**

perts més aviat s'inclinen a pensar que és segur que apareixeran més casos de càncer. A Hiroshima els càncers de pit i de pulmó trigaren vint anys a aparèixer, però el nombre de casos superaren les previsions. Els d'estómac i còlon també van ser més dels previstos i van trigar trenta anys a ser significatius.

A Bielorússia alguns metges diuen que els càncers de pit, pulmó i ronyó ja han augmentat des de l'accident, però n'hi ha que ho rebaten adduint que uns controls més exhaustius permeten d'observar-ne més casos que abans.

Impacte psicològic. Entre les conseqüències que preocupen els metges hi ha l'impacte psicològic. Es parla de centenars i fins i tot milers de persones que s'han suïcidat des de l'accident. L'angoixa i la por d'emmalaltir afecta molts dels qui viuen o vivien dintre els 2,5 milions d'hectàrees afectades. Vora la meitat dels residents han cregut que tenien malalties relacionades amb l'accident i tres quartes parts voldrien anar-se'n. També a Suècia es va donar els primers mesos una gran preocupació.

Un col·lectiu que ha permès d'estudiar aquest impacte psicològic és

el dels jueus que varen emigrar des de l'antiga URSS als Estats Units i a Israel després de l'accident. Uns 600.000 jueus procedents de l'URSS han anat a viure a Israel des del 1986, i 250.000 varen triar els Estats Units. Als Estats Units van fer un registre d'immigrants de l'ex-URSS. Si bé cap no vivia a menys de trenta quilòmetres de la central i només set van manifestar que havien fet de liquidadors, la majoria se sentien altament anguiats i tendien a autodiagnosticar-se malalties relacionades amb la radiació, tot i que els metges no han notat cap anomalia atribuïble a l'accident.

Entre problemes físics reals i angoixa i malalties imaginàries, Txernòbil continua actuant, deu anys després de l'accident, com una bomba de rellotgeria. De moment, el balanç és més aviat negre, encara que no hagin sortit els càncers previstos. Però durant uns quants anys –i per alguns, durant moltes dècades– els mals produïts per Txernòbil amenaçaran els milions de persones que a final d'abril del 1986 eren a la vora d'aquell extrem d'Ucraïna.

Xavier Duran

ARXIU

Central nuclear al riu Loira, a França. El balanç de l'energia nuclear té molts detractors.